

Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом

А. П. Очковська

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, Україна

Анотація. Стаття присвячена аналізу структурної будови рейзингових конструкцій з підметом у середньоанглійській мові з позицій генеративної граматики. Встановлено, що середньоанглійський період є етапом появи і розвитку рейзингових конструкцій з підметом, оскільки протягом цього періоду відбувається редукція флективної системи закінчень, фіксація порядку слів у реченні, що призводить до появи функціональної проекції *TP*, наслідком чого є розмежування відмінка і тета-ролі та необхідність наявності підмета у структурі речення. Досліджено, що із впровадженням SVO-моделі порядку слів базовим варіантом порядку слів у рейзинговій конструкції з підметом стає $S_i V \text{ Inf } O_i$. Акцентування відбувається в медіальній позиції між позиціями рейзингового дієслова і інфінітива та ініціальної позиції речення для надання висловленню більшої експресивності.

Ключові слова: *A-пересув, рейзингова конструкція з підметом, тета-роль, функціональна проекція, структурний відмінок*

На сучасному етапі лінгвістичних досліджень синтаксис є центром уваги більшості вчених. Інтересом до проблем синтаксичного ладу мови позначені праці дослідників, які вивчають мови у синхронному (Р. Лангекер, Г. П. Почепцов) і в діахронному аспектах (Д. Денінсон, Д. Лайтфут, О. М. Мороховський, О. І. Смирницький, Е. Траугот). Великий внесок у розвиток вчення про речення та його конститuentи був зроблений працями Н. Хомського та його послідовників (А. Редфорт, Л. Хегман, Р. Фрейдін). Генеративна теорія має важливі здобутки в дослідженні загальних проблем синтаксису і окремих синтаксичних конструкцій.

Разом з тим існує нерозв'язана низка питань, пов'язаних з природою складного речення та його конститuentів, зокрема рейзингових конструкцій з підметом. Формування, розвиток рейзингової конструкції з підметом та становлення рейзингових дієслів типу *seem/appear* в історії англійської мови становить особливий інтерес.

Мета дослідження полягає у дослідженні рейзингових конструкцій з підметом шляхом вивчення їх основних структурних особливостей в середньоанглійській мові.

Середньоанглійський період є етапом революційних змін у структурі мови, особливістю якої є спрощення структури синтаксичних конструкцій, що позначилося на втраті флексій, розпаді системи відмінків, відмови від синтетичного устрою мови і фіксації порядку слів у реченні [2, с. 162, 163] і сприяло розвитку редукованих підрядних речень з інфінітивом замість підрядного речення з комплементаризатором *that* [1, с. 16]. Це стало передумовою для активного провадження у мові структур вторинної предикації, особливо інфінітивних конструкцій. Оскільки середньоанглійська мова вважається мовою SVO-типу, де комплементи тяжіють до позиціонування після дієслова [3, с. 107-109], тому в інфінітивних конструкціях також буде домінувати препозиція керівного дієслова відносно конститuentів.

В сучасній англійській мові рейзинг є прикладом операції *A-movement* – пересув конститuenta речення до *A*-позицій (позицій підмета та додатка дієслова, що отримують тета-ролі), під час якого елемент, що пересувається не має змоги проминути *A*-позицію [4, с. 306]. Пасивні конструкції, неакузативні дієслова та рейзингові конструкції є прикладами *A*-пересуву. Проте відсутність рейзингу в давньоанглійській мові не вказує на відсутність в цей період операції *A-movement*, оскільки в давньоанглійській мові функціонує пасив, який також є прикладом операції *A-movement* [5]. Тому постає питання, чому рейзингові конструкції починають функціонувати лише у середньоанглійській мові.

Рейзингові конструкції є зразком NP-пересуву, тому необхідним є дотримання принципу розширеної проекції (ПРП), що міститься у функціональній проекції *TP*. Фінітне *T* містить ознаку ПРП, що вимагає специфікатора з показниками особи і числа. Для того щоб ознака ПРП задовольнялася, *N* повинна зазнавати пересуву до позиції специфікатора. Оскільки підмет інфінітивної клаузи рейзингової конструкції зазнає пересуву до позиції підмета головної клаузи, функціональна проекція *TP* є необхідною.

Наявність дієслів, які можуть тета-маркувати комплементи, але не можуть тета-маркувати підмет і призначати знахідний відмінок є важливою ознакою сучасної англійської мови. Це вказує на те, що відмінок і тета-роль є окремими операціями і в сучасній англійській мові між ними завжди виникає неузгодженість. Кількість відмінків, які призначає дієслово, як правило, менша за кількість тета-

ролей, наприклад (табл. 1):

Табл. 1

	Кількість тета-ролей	Кількість відмінків
1. перехідне дієслово (2-place verb)	2 ex [Агенс, Патієнс]	1 [структурний знахідний відмінок]
2. неперехідне дієслово (one-place verb)	1 ex [Агенс]	–
3. неакузативне/ пасивне дієслово (one-place verb)	1 ex [Theme]	–

В давньоанглійській у порівнянні з сучасною англійською мовою не існує неузгодженості тета-ролей і структурних відмінків. Всі конституенти належать до лексичних категорій (*NP*, *VP*, *AP*). Функціональні проєкції (*DP*, *TP*, *CP*) поки не існують або лише обмежено розвиваються. Підтвердженням цього є морфо-семантична система відмінків, яка є тематично мотивована. Морфологічний відмінок асигнується лише тематично пов'язаній *NP*. Всі *NP* аргументи дієслова повинні мати одну тематичну роль і відмінок пов'язаний з тета-роллю. Таким чином, в давньоанглійській мові існують взаємозв'язки між вибором відмінка і тета-ролі [6].

Поява і розвиток рейзингових конструкцій в середньоанглійській період пов'язані з появою функціональної *T*-системи (*functional T-system*). Завдяки розпаду системи морфологічних відмінків, руйнується система тематично-мотивованих відмінків, що призводить до формування нової структурної системи відмінків, яка розмежує відмінок і тета-роль, що спричинило появу вільних не тематичних позицій підмета. Як результат цього, нова функціональна проєкція *T* асигнує один відмінок і кількість відмінків, яке асигнує дієслово скорочується до одного (*NP* отримує називний відмінок завдяки *TP*, коли знаходиться у позиції [*Spec*, *TP*] незалежно від тета-ролі). Наявність підмета в реченні стає необхідною умовою (*subject requirement*).

Основними функціональними проєкціями в структурі середньоанглійського речення з рейзинговими конструкціями з підметом є *CP*, *TP*, та *vP*. Розглянемо структурну будову речення з рейзинговою конструкцією з підметом (1):

(1) *But that he seemed for to be a man of great authority.*

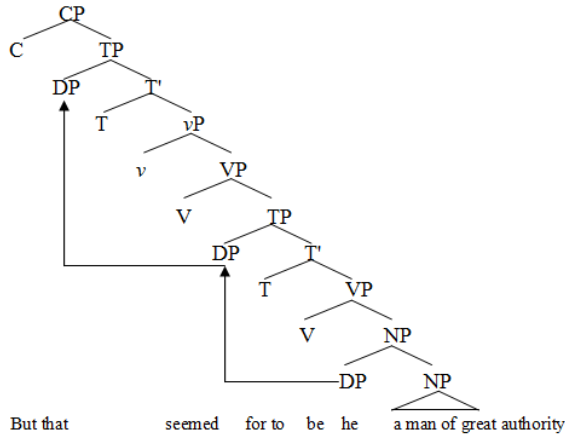
Функціональна проєкція *CP* несе в собі показник іллокутивної сили речення. У цьому разі вершина *CP* маркована відсутністю питання й наявністю ознаки дійсного способу. Проєкція *TP* містить у собі флексію дієслова марковану [*Past*, 2 *sing.*], *φ*-ознаки (числа, особи, а в деяких мовах роду [7, с. 2]), які повинні бути перевірені, і неінтерпретовану ознаку ПРП. Неінтерпретовані ознаки не несуть семантичного навантаження, але важливі для структурної реалізації елемента мови, наприклад неінтерпретована ознака відмінка. Під час синтаксичної деривації неінтерпретована ознака повинна бути перевірена з цією ознакою іншого елемента та видалена (узгоджена) [8, с. 137]. Наступною функціональною проєкцією є проєкція *vP*. Дієслово породжується в складі *VP* й завдяки обов'язковому процесу вербалізації пересувається до вершини *v*.

Процес деривації речення (1) відбувається наступним чином. Утворена *NP a man of great authority* поєднується з *be* (*V*) і утворює *V-bar be a man of great authority*, яка поєднується із зовнішнім аргументом (тематичним підметом) *he*, якому асигнує тета-роль агенса. В результаті утворена *VP he be a man of great authority* інфінітивним часовим маркером *for to* і формує *TP for to he be a man of great authority*, яка поєднується з рейзинговим дієсловом *seemed* і утворює *VP seemed for to he be a man of great authority*.

Без *S*-вершини, завдяки якій *T* отримує ознаки, *T* в складі підрядної клаузи бракує ознак часу та узгодження, тому *T* є дефектним. Дефектне *T* не має ознаки відмінку для *DP he* і інфінітивна *T*-вершина *for to* не асигнує називний відмінок підмету підрядної клаузи *DP he* в позиції [*Spec*, *v*], тому тематичний підмет підрядної клаузи залишається активним і деривація продовжується. *TP* поєднується з рейзинговим дієсловом *seemed* і формує *VP*, яка в свою чергу поєднується з афіксальним нульовим дієсловом (*affixal null light verb*) і утворює *vP*. Оскільки *seem* є неакузативним і не має повної аргументної структури, тобто не має зовнішнього аргументу в позиції [*Spec*, *v*], *vP* ще не є фразою і поєднується з *T* утворюючи *T'*. Враховуючи те, що *T* є фінітним і містить неінтерпретовані *φ*-ознаки, тому поводить як проба (*Probe*) і знаходиться в пошуках цілі (*Goal*) в межах відношень структурного пріоритету (*c-command*).

T узгоджується з підметом підрядної клаузи *he* і асигнує йому відмінок. Ознака ПРП, яку містить *T*, спричинює підняття підмета підрядної клаузи до позиції підмета в головній [9, с. 23]. Підмет *he*

поєднується з T' і формує TP. Утворена TP нарешті поєднується з декларативним комплементаризером і утворює CP (2):

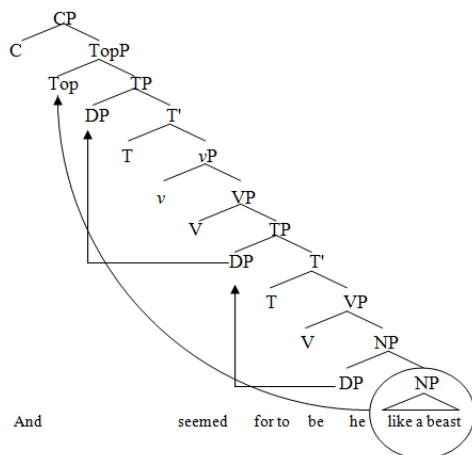
Структурні зрушення в реченнях з рейзинговими конструкціями з підметом спричиняють зміни в його комунікативній спрямованості. З позицій семантики й актуального членування речення логічний підмет складає тему висловлення. Будь-яке нестандартне вживання елемента в структурі розповідного речення відбувається за рахунок його пересуву. Структурна позиція для цього елемента знаходиться у функціональній проекції CP. Це дозволяє двозначну інтерпретацію речення. Головна функція цієї проекції – забезпечення зв'язку речення (CP речення) з дискурсом. Згідно з положеннями генеративної граматики, функціональна проекція CP містить додаткові проекції – TopP (*topicalization phrase*) і FocP (*focus phrase*). TopP – додаткова функціональна проекція, вершиною якої є показник топікалізації, а позиція специфікатора розміщує відомий, однак топікалізований матеріал. В аспекті послідовності надання інформації це розташування елементів є коректним: топік, який містить відому з лінгвального або нелінгвального контексту інформацію, знаходиться в лівій частині речення, а комент – праворуч, надаючи елементу статусу новизни. Проекція FocP, з іншого боку, містить фокусований матеріал, який спричиняє інверсію відомої інформації [10]. Фокусований елемент уводить нову інформацію, тоді як решта речення містить відому, наприклад:

(3) *And like a beast he seemed for to be.*

У прикладі (3) структурний елемент *like a beast* розміщений у функціональній проекції CP, куди зазнає пересуву до позиції FocP. Розташування елемента у функціональній проекції FocP структурно підкреслює його семантичну вагомість для висловлення.

Займенник *he* здійснює пересув з позиції його породження внутрішнього компонента дієслова *be* до поверхневої позиції підмета *seem*-клаузи. Таким чином, формується рейзингова конструкція з підметом та актуалізованим елементом на початку речення. Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві (4).

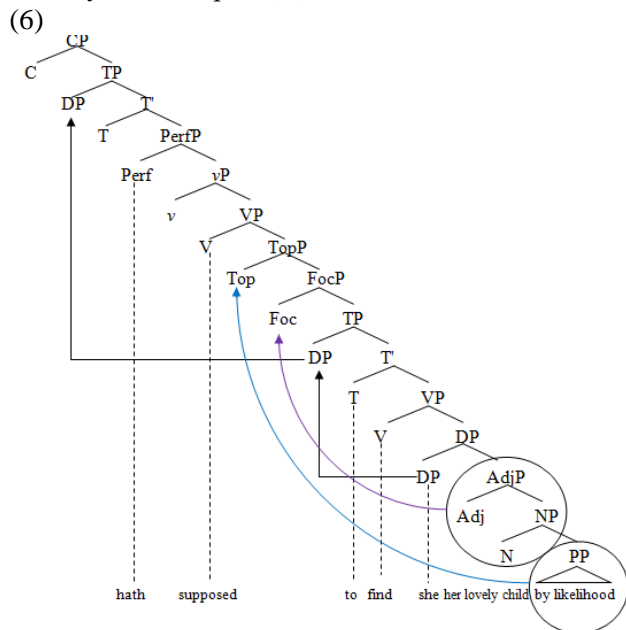
(4)

(5) *she hath supposed by likelihood her little child to find*

У прикладі (5) два структурних елемента *by likelihood* і *her little child* розміщені у функціональній проекції CP, де зазнають акцентування. Актуалізовані елементи зазнають пересуву фрази (не окремого елемента) до позицій TopP і FocP. Мовець акцентує увагу на ймовірності успіху дії і підкреслює важливість знайти дитину. Підмет *she* здійснює пересув з позиції її породження

внутрішнього компонента дієслова *find* до поверхневої позиції підмета *suppose*-клаузи. Допоміжне дієслово *hath* породжується в PerfP, але переміщається до позиції T для того, щоб отримати закінчення часу і особи. Дієслово *suppose* зазнає пересуви до позиції *v*, де відбувається маркування дієслова *-ed* флексією (*Affix Hopping*). Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві (6):

Отже, рейзингова конструкція з підметом як структура вторинної предикації характеризується появою і поступовим розвитком у середньоанглійському періоді, що відбувається у відповідності до загальних тенденцій розвитку тогочасної мовної системи. Наявність підмета дії, що породжується у позиції інфінітивної частини речення, а експлікується як підмет головної частини, дозволяє вважати її редукованим підрядним реченням. Із впровадженням в англійській мові SVO-моделі порядку слів базовим варіантом порядку слів у рейзинговій конструкції з підметом стає $S_i V Inf O_i$, який був зафіксований у 65% досліджених одиць (60 прикладів).

Акцентування конститuentів розповідного речення з рейзинговою конструкцією з підметом відбувається завдяки їхньому пересуви до функціональної проекції CP, яка додатково розщеплюється на функціональну проекцію *TopP* (для відомої інформації) і *FocP* (для розміщення нової інформації). У більшості випадків відбувається акцентування в медіальній позиції, а саме між позиціями рейзингового дієслова і інфінітива та ініціальної позиції речення для надання висловленню більшої експресивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Krickau C. Der Accusativ mit dem Infinitiv in der Englischen Sprache, besonders im Zeitalter der Elisabeth: Ph.D. dissertation/ C. Krickau. – Göttingen: University of Göttingen. – 1877.
2. Baugh A. C. A History of the English Language/ A. C. Baugh, Th. Cable. – L.: Routledge, Taylor & Francis Group, 2005. – Fifth Edition. – 447 p.
3. Roberts I. Diachronic Syntax/ I. Roberts. – New York: Oxford University Press, 2007. – 508 p.
4. Haegemann L. Elements of Grammar. Handbook of Generative Syntax / L. Haegemann. – the Netherlands: Kluwer Academic Publishers. – 1997. – 349 p.
5. Fisher O. Pathways of Change. Grammaticalization in English / O. Fisher, A. Rosenbach, D. Stein. – Amsterdam: John Benjamins Publishig Co, 2000. – 391 p.
6. Denison D. English Historical Syntax: Verbal Constructions / D. Denison. – London and New York: Longman, 1993. – 530 p.
7. Freidin R. Foundations of Generative Syntax / R. Freidin. – Cambridge, London : MIT Press. – 1992. – 359 p.
8. Adger D. Three Domains of Finiteness: A Minimalist Perspective / D. Adger // Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations. – Oxford : Oxford University Press. – 2007. – P. 23–58. – Режим доступу : www.ling.auf.net/lingBuzz/000296
9. Ademola-Adeoye F. F. A Cross-linguistic Analysis of Finite Raising Constructions - [Електронний ресурс] / Feyisayo Fehintola Ademola-Adeoye – Режим доступу: <http://www.ajol.info/index.php/lnr/article/view/93035>;

10. Полховська М. В. Екзистенційні речення в ранньомовноагліській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Полховська Марина Володимирівна. – Житомир., 2009. – 202 с.

REFERENCES

1. Krickau C. Der Accusativ mit dem Infinitiv in der Englischen Sprache, besonders im Zeitalter der Elisabeth: Ph.D. dissertation/ C. Krickau. – Göttingen: Univerisity of Göttingen. – 1877.
2. Baugh A. C. A History of the English Language/ A. C. Baugh, Th. Cable. – L.: Routledge, Taylor & Francis Group, 2005. – Fifth Edition. – 447 p.
3. Roberts I. Diachronic Syntax/ I. Roberts. – New York: Oxford University Press, 2007. – 508 p.
4. Haegemann L. Elements of Grammar. Handbook of Generative Syntax / L. Haegemann. – the Netherlands: Kluwer Academic Publishers. – 1997. – 349 p.
5. Fisher O. Pathways of Change. Grammaticalization in English / O. Fisher, A. Rosenbach, D. Stein. – Amsterdam: John Benjamins Publishig Co, 2000. – 391 p.
6. Denison D. English Historical Syntax: Verbal Constructions / D. Denison. – London and New York: Longman, 1993. – 530 p.
7. Freidin R. Foundations of Generative Syntax / R. Freidin. – Cambridge, London : MIT Press. – 1992. – 359 p.
8. Adger D. Three Domains of Finiteness: A Minimalist Perspective / D. Adger // Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations. – Oxford : Oxford University Press. – 2007. – P. 23–58. – Режим доступу : www.ling.auf.net/lingBuzz/000296
9. Ademola-Adeoye F. F. A Cross-linguistic Analysis of Finite Raising Constructions - [Електронний ресурс] / Feyisayo Fehintola Ademola-Adeoye – Режим доступу: <http://www.ajol.info/index.php/lnr/article/view/93035>;
10. Polhovska M. V. Existential Sentences in the Early Modern English Language: Structural-Semantic and Functional Aspects: Ph. D. dissertation/ M. V. Polhovska. – Zhytomyr, 2009. – 202 s.

Peculiarities of the Constituent Arrangement in the Middle English Subject Raising Constructions **Ochkovska A. P.**

Abstract. The article deals with the analysis of the subject raising constructions in the Middle English language from the standpoint of the generative grammar. The Middle English period is considered to be the stage of emergence and development of the subject raising constructions due to such processes as reduction of inflexion system of endings and establishment of fixed SVO word order. It has resulted in emergence of functional T-system, differentiation in the systems of cases and theta-roles and subject requirement in the sentence structure. The establishment of SVO word order results in usage $S_i V Inf O_i$ as the basic model of word order in the sentences with the subject raising constructions. However there occurs accentuation in the medial position between raising verb and infinitive and in the initial position of the sentence to put emphasis on the given information.

Keywords: *A-movement, subject raising, theta-role, functional projection, structural case*

Особенности аранжировки конститuentов в среднеанглийских рейзинговых конструкциях с подлежащим

А. П. Очковская

Аннотация. Статья посвящена анализу структуры рейзинговых конструкций с подлежащим в среднеанглийском языке с позиций генеративной грамматики. Среднеанглийский период является этапом появления и развития рейзинговых конструкций с подлежащим, поскольку в течение этого периода происходит редукция флективной системы окончаний, фиксация порядка слов в предложении, что приводит к появлению функциональной проекции *TP*, разграничению падежа и тета-роли и необходимости наличия подлежащего в структуре предложения. Доказано, что базовым вариантом порядка слов в рейзинговых конструкциях с подлежащим является $S_i V Inf O_i$. Акцентирование происходит в медиальной позиции между позициями рейзингового глагола и инфинитива и в инициальной позиции предложения.

Ключевые слова: *A-передвижные, рейзинговая конструкция с подлежащим, тета-роль, функциональная проекция, структурный падеж*